

ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ա.Վ. Ավագյան

*Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական
համալսարանի հարուկ կրթության ֆակուլտետի դեկան, մանկավարժական
գիտությունների թեկնածու, դոցենտ*

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. մտավոր և ֆիզիկական զարգացման խնդիրներ ունեցող երեխաներ, ներառական կրթություն, օրենք, գնահատում, դպրոց:

Անհերքելի փաստեր կան, որ Հայաստանում մտավոր ու ֆիզիկական զարգացման խնդիրներ ունեցող երեխաները ժողովրդի ու պետության ուշադրությանն են արժանացել դեռևս հնագույն ժամանակներում: Պատմությունից հայտնի է, որ Արշակ Երկրորդի թագավորության շրջանում՝ մոտավորապես 345 թվականին, Ներսես կաթողիկոսի գլխավորությամբ Աշտիշատում տեղի ունեցած եկեղեցական օրենսդիր ժողովում որոշում ընդունվեց, ըստ որի՝ «մտավոր և ֆիզիկական թերություններ ունեցող մանուկները, որբերը, ծերերն ու աղքատները վերցվեցին պետության ու ժողովրդի խնամակալության տակ»: [1] Բազմաթիվ գավառներում խուլ, կույր, մտավոր հետամնաց ու ֆիզիկական հաշմանդամություն ունեցող երեխաների համար առանձին բարեգործական հաստատություններ բացվեցին: Այս հաստատությունները պահպան-

վեցին դարեր շարունակ. երկրի համար բարենպաստ և խաղաղ տարիներին դրանք ընդարձակվեցին, իսկ պատերազմական տարիներին՝ կրճատվեցին:

Ըստ տարբեր տվյալների՝ այս հաստատություններում ընդգրկված է եղել զարգացման շեղումներով երեխաների միայն 4-6 %-ը [1]:

Լսողության, տեսողության, խոսքի, մտավոր և հենաշարժողական համակարգի խանգարումներով երեխաների համար խորհրդային շրջանում բացվեցին մեծ թվով պետական հատուկ դպրոցներ: Նրանցում ընդգրկվում էր վերոնշյալ խանգարումներով երեխաների ճնշող մեծամասնությունը: Այս դպրոցների բացասական կողմն այն էր, որ դրանք, ըստ էության, կենտրոնացած էին մայրաքաղաքում ու որոշ շրջկենտրոններում, որպես կանոն՝ գիշերօթիկ հաստատություններում: Այստեղ երեխաները կրթություն ստանալու համար ստիպված էին լինում ապրել ընտանիքից հեռու:

1996 թվականին ընդունվեց «Երեխայի իրավունքների մասին» ՀՀ օրենքը, 1999-ին՝ «Կրթության մասին» ՀՀ օրենքը, 2005-ին՝ «Կրթու-

թյան առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց կրթության մասին» ՀՀ օրենքը:

«Կրթության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքն սկիզբ դրեց հատուկ կրթության համակարգի բարեփոխումների ու ներառական կրթության հիմնադրման, որի հիմքում յուրաքանչյուր երեխայի կրթական կարիքի գնահատումն է, կրթության կազմակերպումը իր համայնքում՝ առանց ընտանիքից մեկուսացնելու, և կրթության գործընթացին երեխայի ակտիվ մասնակցության խրախուսման սկզբունքները [2]:

Այսօր ներառական կրթություն իրականացնող ուսումնական հաստատություններից զատ՝ հանրապետությունում շարունակում են գործել նաև հատուկ դպրոցներ: Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների կրթությունը ծնողների ընտրությամբ կարող է իրականացվել ինչպես հանրակրթական, այնպես էլ հատուկ հաստատություններում:

Ներառական կրթություն իրականացնող հանրակրթական ուսումնական հաստատության միևնույն դասարանում միաժամանակ ընդգրկվում է կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող 2-3 երեխա՝ ըստ կրթական կարիքի բարդության:

Ներառական դպրոցներում գործում է բազմամասնագիտական թիմ, որի կազմում ներգրավված են լինում երեխայի կրթության համար շահագրգիռ տարբեր մասնագետներ՝ հատուկ մանկավարժը, սոցիալական մանկավարժը, հոգեբանը, լոգոպե-

դը, երեխայի ծնողն ու ուսուցիչը: Թիմը որոշում է յուրաքանչյուր երեխայի կրթական, առողջապահական և սոցիալական այն կարիքները, որոնք ուղղակի ազդեցություն ունեն երեխայի կրթության որակի վրա: Մշակվում է երեխայի՝ կրթական կարիքի բավարարմանն ուղղված անհատական ուսուցման պլան: Այսպիսով՝ ներառական կրթությունը հնարավորություն է տալիս կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխայի կրթությունը կազմակերպել հասակակիցների հետ համատեղ՝ առանց ընտանիքից և հասարակությունից նրա առանձնացման, հանրակրթական դասարանում՝ անհատական ուսումնական պլանով (ԱՈւՊ), իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ հատուկ ծրագրերով:

Ներկայումս ՀՀ կրթության և գիտության համակարգում գործում է 24 հատուկ դպրոց, որից 14-ը՝ Երևանում, 10-ը՝ մարզերում, 117 ներառական կրթություն իրականացնող դպրոց՝ 54-ը Երևանում, 63-ը՝ մարզերում և երեք բժշկահոգեբանամանկավարժական գնահատման կենտրոն, որոնցից մեկը՝ Երևանում, 2-ը՝ մարզերում [4]:

Հայաստանի Հանրապետությունում գործում են բժշկահոգեբանամանկավարժական գնահատման կենտրոններ, վերականգնողական կենտրոններ, մանկատներ և այլ մասնագիտացված հաստատություններ:

Բժշկահոգեբանամանկավարժական գնահատման կենտրոնում որոշվում և գնահատվում է երեխայի կարիքը, կազմվում է նրա զարգացման վերաբերյալ եզրակացություն, խոր-

հուրդներ են տրվում երեխայի ուսուցման պայմանների վերաբերյալ, ծնողների և սոցիալական, առողջապահական, կրթական ոլորտների աշխատակիցների համար կազմակերպվում է խորհրդատվություն [1]:

Հայաստանի Հանրապետությունում կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների 70%-ը սովորում է ներառական դպրոցներում, 12%-ը հաճախում է հատուկ դպրոցներ, 18%-ը դպրոց չի հաճախում: Ի դեպ, դպրոց չհաճախողների թիվն ավելի մեծ է գյուղական վայրերում. Երևանում դպրոց չի հաճախում երեխաների 13%-ը, մարզերում այդ ցուցանիշը 18% է, իսկ գյուղական վայրերում՝ 23%: Ի դեպ, մարզերում դպրոց չի հաճախում տղաների 15%-ը, իսկ աղջիկների՝ 23%-ը, Երևանում՝ տղաների 11%-ը, իսկ աղջիկների 15%-ը [5]:

Առավել հաճախ կրթությունից դուրս են մնում մտավոր (27%), հենաշարժողական (26%) և համակցված (20%) հաշմանդամություն ունեցող երեխաները:

Հատուկ դպրոցներ հաճախող երեխաների շրջանում մեծ է լսողության խանգարումներ (36%) և մտավոր հետամնացություն ունեցողների (25%) ընդգրկվածությունը:

Մանկատանը խնամվող երեխաների համար ընդհանուր հանրակրթական դպրոցները գրեթե անմատչելի են. նրանց միայն 5%-ն է հաճախում հանրակրթական դպրոց, 25%-ը՝ հատուկ դպրոցներ, 70%-ը դպրոց չի հաճախում [4]:

Ներառական կրթության իրականացման նպատակով ՀՀ Կրթության և գիտության նախարարությունը,

Կրթության ազգային ինստիտուտը, տեղական և միջազգային հասարակական կազմակերպությունները (UNICEF, «Հույսի կամուրջ», «Առաքելություն արևելք») ուսուցիչների, ծնողների, նախադպրոցական և դպրոցական հաստատությունների մասնագետների համար պարբերաբար իրականացվում են վերապատրաստման դասընթացներ, քննարկումներ, կոնֆերանսներ, կլոր սեղաններ: Վաղվա ներառական կրթության համակարգը համապատասխան գիտելիքներով զինված ուսուցիչներով ապահովելու նպատակով Հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի բոլոր ֆակուլտետների ուսումնական պլանները 2012-2013 ուստարվանից համալրվեցին ներառական կրթության վերաբերյալ համապատասխան դասընթացներով, որոնք կդասավանդվեն և բակալավրիատում, և մագիստրատուրայում [1]: Մագիստրոսական կրթական համակարգում, «Ներառական կրթության կազմակերպում» դասընթացի մեջ ներառվել են «Բրայլյան գիր» և «Ժեստերի լեզու» մոդուլները, որոնց շնորհիվ ուսանողները տիրապետում են նաև տեսողության ու լսողության խանգարումներով աշակերտների հետ աշխատելու հմտություններին:

Ընդամին, հարկ է նշել, որ ներառական կրթության համակարգում դեռևս կան բացթողումներ ու խնդիրներ: Մասնավորապես.

- ներառական կրթության գաղափարախոսությունը դեռևս ոչ միշտ է ճիշտ ընկալվում. կարծիք կա, որ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կա-

- րիք ունեցող երեխան հիվանդ է, անօգնական, չի կարող սովորել հանրակրթական դպրոցում,
- որոշ ծնողներ դեմ են իրենց երեխայի կողքին տեսնելու կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխայի,
 - կան դպրոցների շենքեր, որոնք լիարժեք կերպով հարմարեցված չեն այս երեխաների կարիքներին,
 - շատ դպրոցների կարևորագույն խնդիրը դեռևս մնում է աշակերտներին ակադեմիական գիտելիքներով զինելը, ոչ թե նրանց պոտենցիալ հնարավորությունների բացահայտումն ու սոցիալակա-նացումը,

- դեռևս հստակ մշակված չեն կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների գիտելիքների գնահատման չափանիշներն ու սկզբունքները:
- Այնուամենայնիվ, հանրապետությունում ակտիվորեն իրագործվում են կրթական համակարգի բարեփոխումներ, որոնք նպաստում են ներառական կրթություն իրականացնող դպրոցների զարգացմանը, կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող բոլոր երեխաներին կրթության մեջ ներգրավմանը, նրանց համար պաշտպանված միջավայրի ստեղծմանը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Մինասյան Ա.Մ., Դեֆեկտոլոգիայի հիմունքներ, Երևան, 1980, 261 էջ:
2. Авакян А.В. Система специального образования в Армении , Материалы международной научно-практической конференции «Специ-

- альное образование: пути развития за 20 лет независимости», Алматы, 2012г.
3. Եսայան Ա., «Կրթական իրավունք», -Երևան, 2011, -722 էջ:
 4. <http://www.edu.am>
 5. <http://www.un.am/am/UNICEF>

РЕЗЮМЕ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В АРМЕНИИ

А.В.Авакян

декан факультета специального образования Армянского государственного педагогического университета имени Хачатура Абовяна, кандидат педагогических наук, доцент

В Армении дети с умственными и физическими нарушениями всегда были в центре внимания государства и народа. В статье представлен исторический обзор обучения и воспитании

этих детей. Представлена также система инклюзивного образования, ее проблемы и перспективы развития в Армении.

SUMMARY

ACTUAL PROBLEMS OF INCLUSIVE EDUCATION IN ARMENIA

A.V.Avagyan

*Associate professor, Candidate of Pedagogical Sciences
Dean of Faculty of Special Education Khacatur Abovyan Armenian
State Pedagogical University*

In Armenia, children with mental and physical disorders have always been in the center of attention of the state and nation. The historical review of these children's education and upbringing is

introduced in the article. The system of inclusive education, its problems and development perspectives in Armenia are introduced as well.